

הרב ניסן ליפא אלפרט זצ"ל

בדין האוכל מיני מתיקה קודם סעודת הנישואין

המשך ממסורה יז

סימן ב'

אכל מיני מתיקה כגון עוגות, מעשה קדירה ודייסא בשר ודגים ופירות, ושתה מיני משקים ולא ברך ב"א עליהם ונזכר בתוך סעודת הנישואין, צריך לברך עליהם ב"א או לא

ושאלה זו מתפרדת לד' אופנים:

- (1) אכל אוכלים ומשקים ואינו אוכל מהם בתוך הסעודה.
 - (2) אכל אוכלים ומשקין ואוכל מהם בתוך הסעודה – ובהם ב' מינים.
 - (א2) אכל קודם הסעודה ואוכל מהם בתוך הסעודה דברים שאינם נפטרים בברכה ראשונה, מחמת הסעודה.
 - (ב2) אכל קודם הסעודה ואוכל מהם בתוך הסעודה דברים שברכת המוציא פוטרם מברכה ראשונה.
 - (3) אכל פת הבאה בכיסנין קודם הסעודה ואוכל ממנו בתוך הסעודה.
 - (4) אכל מין מזון שהוא ספק פת וספק פת הבאה בכיסנין ואוכל מזה בתוך הסעודה.
- ונשיב בס"ד על ראשון ראשון.

אופן 1) – אכל אוכלים ומשקים קודם הסעודה ואינו אוכל מהם בתוך הסעודה – צריך לברך עליהם ב"א או לא.

מכל הני טעמים שביארתי בסעיף א', חייב לברך ב"א על כל המאכלים ומשקים שאכל או שתה קודם הסעודה שאינם שייכים להסעודה, כיון שלא יאכל מהם תוך הסעודה אינם שייכים לסעודה כלל. ואפילו נזכר בתוך הסעודה חייב לברך עליהם ב"א הראויה לכל מין ומין שאכל או שתה, ואפילו אכל פופראות ושתה יין שאילו אכלם סמוך לסעודה היה נפטר

בברהמ"ז שהם באים לגרר תאות האכילה והם כחלק מהסעודה כשיטת הרא"ש סוף פ' ע"פ (סי' כ"ד) וכפסקו של המחבר (סי' קע"ד) היינו דוקא בשתה יין סמוך לסעודה ד"ל דהוי כאתחלתא דסעודה, משא"כ בענייננו ששתה זמן רב קודם הסעודה, ואכל ושתה לתענוג ולא להמשיך הלב לאכילה אינם חלק מהסעודה, וצריך לברך עליהם ב"א אפילו בתוך הסעודה קודם ברהמ"ז (שו"ע הגר"ז סי' קע"ו טעי' ג', חיי אדם, כלל מ"א סעי' ב' מ"ב סי' קע"ו).

אופן 2) אכל אוכלים ומשקים קודם הסעודה ואוכל מהם בתוך הסעודה והם מסוג א) שהם דברים שאינם נפטרים בברכת המוציא.

והנה אם הם אוכלים כגון פירות שאינם מז' המינים שברכתן בורא נפשות או משקים שאינם טעונים ב"א במקומן כיון ששינה מקומו צריך לברך עליהם כשאוכל מהם בתוך הסעודה ברכה ראשונה שמחדר לחדר הוי שינוי מקום לרוב פוסקים. ואפילו למנהג העולם שמקילים כהשיטות דמחדר לחדר לא הוה שינוי מקום, והמ"ב בסי' קע"ח למד זכות עליהם, ביארתי לעיל שבכה"ג שאכלו קודם הסעודה שלא בקביעות ואח"כ קבעו עצמם לאכול הוה כשינוי מקום (תוס' ברכות מ"ג, הר"א אשכילי, המכתם, תוס' הרא"ש, הרשב"א ועוד) וכן לסברת המאירי שמן הסתם אין דעתם על הסעודה והוה כנמלך ולפיכך צריכים לברך ברכה מלפניה, וכיון שאין ברכה הראשונה שברך עליהם קודם הסעודה פוטרם מלברך עליהם בתוך הסעודה לא מישך שייכי להרדי וחייב לברך כ"א על מה שאכל או שתה קודם הסעודה ב"א, ולברך ברכה מלפניה אמה שאכל בתוך הסעודה. (עיין תוס' פסחים ק' ב' ד"ה אותן בני אדם) וטור אור"ח סי' תע"ג. וז"ל הגר"ז (סי' קע"ד ס"ו) וכל מקום שייך שלפני הסעודה פוטר את היין שבתוך הסעודה א"צ לברך ברכה אחרונה כלל וכו' לפי שנפטר הוא בברהמ"ז כמו היין שבתוך הסעודה ששניהם הם שתיה אחת כיון שנפטרו בברכה ראשונה אחת אבל המבדיל לפני הסעודה וכיון שלא לפטור היין בתוך הסעודה צריך לברך אחריו ברכה אחרונה לפני הסעודה אם שתה כשיעור (ואם שכח ולא בירך לפני הסעודה ונזכר קודם ברהמ"ז צריך לברך מיד מעין ג') עכ"ל. וה"ה בענייננו כיון שצריך לברך עליהם ברכה ראשונה בתוך הסעודה מחמת שינוי מקום או היסח הדעת צריך לברך ב"א אמה שאכל ושתה קודם הסעודה (וא"י כעת למה הוכנס הדבור המתחיל ואם שכח בסוגריים).

אמנם אם אכל פירות של ז' מינים הטעונים ב"א במקומן לדין שאנו נוהגים לקולא כשיטות הראשונים שפוסקים כר"ת וכשיטת רש"י ורשב"ם שכל ז' מינים טעונים ב"א במקומן ויאכל מהם גם בתוך הסעודה,

דבר זה צריך תלמוד רב כיצד להתנהג, שיש לומר שכל זמן שלא ברך ב"א לא נגמרה אכילתם ואוכלים במקום שני על דעת קביעותם הראשון לסיים בו סעודתם ונפטרים מלברך עליהם ברכה שלפניה, וכיון שברכה ראשונה שברך על הפרות קודם הסעודה פוטר את מלברך על הפירות שבתוך הסעודה מישיך שייכי להרדי והוה כאכילה אחת, וכמו שברמה"ז פוטר את הפירות שבתוך הסעודה מב"א ה"ה שפוטר את הפירות שאכל קודם הסעודה.

אבל לסברת המאירי (ברכות מ"ג א') שהאורחים ששותים קודם שהסבו אין דעתם על הסעודה כלל, פי' דמן הסתם אין בדעתם לפטור בברכה ראשונה כי אם מה שאוכלים או שותים עכשיו ולא מה שיאכלו וישתו בתוך הסעודה, א"כ גם בעניננו חייבים לברך עוד הפעם על הפירות שאוכלים בתוך הסעודה, וא"כ חייבים לברך ב"א אמה שאכלו קודם הסעודה.

אמנם כיון שהדין הוא דהיסח הדעת מחייב רק בברכה ראשונה ולא בב"א, א"כ אפילו אם נאמר שלא היה בדעת האורחים לפטור בברכתם מה שיאכלו בתוך הסעודה וחייבים לברך ב"ר אמה שיאכלו בתוך הסעודה, עכ"פ לענין ב"א כל זמן שלא ברכו הוה כבאמצע אכילה ועדיין י"ל שמה שאוכל ושותה בתוך הסעודה ע"ד קביעותו הראשונה אוכל, והוה כאכילה אחת ולא יברך ב"א, דאף דבאופן זה הוה תרתי לגריעותא שינוי מקום והיסח הדעת מאכילה ושתיה, עכ"פ לא מצאתי סברא זו שמחמת זה ישתנה הדין לר"ח ויצטרך לברך ב"א למפרע אמה שיאכל ושתה.

וקשה לי אמה שכתב הגר"ז שבהבדיל על הכוס וכיון שלא לפטור היין שבתוך הסעודה צריך לברך ב"א אע"פ שישתה בתוך הסעודה, ודין זה נתבאר בב"י סי' קע"ד ד"ה ולענין הלכה, והובא בשו"ע סי' קע"ד סעי' ד', ולא השיג עליו הרמ"א, הא כיון שצריך לברך על היין ב"א במקומה למנהגנו וכמבואר ברמ"א סי' קע"ח סעי' ב', כל זמן שלא ברך לא נגמרה שתייתו הראשונה ואעפ"י שכיון שלא לפטור בברכה על היין שבתוך הסעודה, וצריך לברך בופה"ג על היין שבתוך הסעודה, עכ"פ הוה רק כנמלך באמצע הסעודה או המשתה וב"א אחת פוטר את, וכיון שאגודים להרדי להיפטר בב"א אחת הוה כשתיה אחת וכמו שבהמ"ז פוטר את היין שבתוך הסעודה בגרותו יפטר גם היין ששתה קודם הסעודה, דמה לי אם ברכה ראשונה מקשרם או ברכה אחרונה מקשרן, וצע"ג.

תדע שאל"כ דר' יוחנן שאמר שאותם בני אדם שקידשו כבהכ"נ אף ידי יין ?? יין הסעודה, וגם הקידוש לא שייך להסעודה אליביה, ומדר"י נשמע לרב חסדא שבאכל דברים הטעונים ב"א במקומן שכל זמן שלא בירך לא פסקה אכילה הראשונה וכל מה שאוכל הוה ע"ד קביעותו הראשונה

ונפטר מלברך גם על הפירות שאוכל בתוך הסעודה אע"פ ששתה זמן רב ביניהם, ומה"ט אין צריך לברך ב"א אמה שאכל קודם, ואפילו אם נאמר שנמלך בינתיים מלאכול עכ"פ לענין ברכה אחרונה מקושרין ב' האכילות ויפטר בבבהמ"ז גם מה שאכל קודם הסעודה.

ולכאורה נראה לומר מילתא חדתא ומסתברא, ואקדים מה שקשה על שיטת רש"י והרשב"ם מבריייתא דברכות מ"ג, דקתני כיצד סדר הסבת אורחין נכנסין וכו' בא להם יין כל א' וא' מברך לעצמו עליו והסבו וכו' בא להם יין אע"פ שכל א' וא' ברך לעצמו אחד מברך לכולם, והקשו התוס' למה צריך לברך עוד הפעם על היין ואמאי לא נאמר שהברכה שברך על היין שקודם הסבה יפטרנו מלברך על היין שאחר הסבה, ותירצו כיון שעלו להסבה הוה שינוי מקום, וזה ניחא לשיטת התוס' דדין לא הוה מדברים הטעונים ב"א במקומן, אבל לשיטת רש"י והרשב"ם דדין הוה מדברים הטעונים ב"א במקומן וכל שלא ברך ב"א הוה כבאמצע שתיה ואף שמשנה מקומו ושותה ע"ד שתייתו הראשונה שותה לגמור שתייתו ולברך ב"א אחת על שתייהן, וא"כ למה צריך לברך עוד הפעם על היין שלאחר הסבה, ויקשה מבריייתא זו ארב חסדא שפסקו כמותו, ולא משמע מרש"י שם שמפרש כהמאירי שכששתו לא היה דעתם כלל על הסעודה וז"ל רש"י אע"פ שכל א' וא' ברך לעצמו, צריכים עוד ברכה שאין ברכה ראשונה פוטר את היין הראשון קרוי לפני המזון שאינו במקום סעודה והאי בתרא הוא יין שלפני המזון, עכ"ל, הרי משמע מדבריו שצריך לברך עוד הפעם מדשינה מקומו, וקשה כנ"ל, ועוד דלפי המבואר ברש"י (פסחים ק"א ב') ד"ה ממקום למקום לא, פי', לא הוה שינוי מקום ופירש"י שם כגון מבית לאיגרא, הרי שסובר רש"י דמחדר לחדר לא הוה שינוי מקום וא"כ קשה מבריייתא זו אפילו על רב ששת, דכו"ע מודים דכל שלא שינה מקומו א"צ לברך, אלא אם נאמר דרש"י יפרש כהראשונים דקביעות סעודה הוה כשינוי מקום, ואז קשה רק על ר"ח כנ"ל.

ויראה לי דאפשר דגם ר"ח יודה דצריך לברך בגין זה, דטעמו דר"ח דאע"פ ששינה מקומו כיון שאגוד עדיין למקומו הראשון שאכל שצריך לחזור שם ולברך לא בטלה קביעותו הראשונה ועדיין הוא באמצע סעודה, ומה שאוכל במקום שני הוה כגמר סעודתו הראשונה, ואימתי יתכן לומר הכי, דוקא אם קבע עצמו לאכול או לשתות במקום א' וגומר במקום אחר י"ל דאוכל ע"ד קביעותו הראשונה, אבל בסדר הסבה נהפוך הוא שבתחלה אכלו ושתו שלא בקביעות אלא באופן ארעי עד שעלו והסבו וקבעו עצמם לסעודה לאכול ולשתות, ואיך אפשר לומר שמה ששותה לאחר הסבה הוא ע"ד קביעותו הראשונה שהרי סדור ההסבה מוכיח שאינו כן שבתחלה לא היתה

קביעות כלל ושתייתו השניה היא בקביעות, ומיד שעלו והסבו פסקה שתייתן הראשונה.

ביאור בפי' הר"ח בדעת רב חסדא

ואביא סמוכין לסברא זו מפירוש הר"ח (פסחים ק"א ב') וז"ל אלא כי הא דר"ח דאמר שינוי מקום צריך לברך ברכה אחרת לא אמרן אלא בדברים שאין טעונין ברכה ראשונה (צריך להגיה - אחרונה) והיא ברכת הזימון (אולי צ"ל המזון) לאחריהן במקומן (אבל דברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומן) אם הלך למקום אחר וטעם שם ארעי א"צ שם לברך מ"ט לקביעה הדר, ור"ש אמר אחד זה ואחר זה צריך לברך ברכה במקום שהלך ואח"כ יטעום שם, עכ"ל הר"ח.

וצ"ב למה כתב שאם הלך למקום אחר וטעם שם ארעי א"צ לברך לר"ח ומשמע שאילו אכל שם אכילת קבע גם לר"ח היה צריך לברך ברכה ראשונה קודם אכילה. מ"ט, אלא הוא כדברינו הקודמים שאם אכל במקום א' וטעם רק ארעי במקום שני י"ל דעדיין קביעותו הראשונה עומדת ולקביעה הדר, אבל אם יקבע עצמו לאכול אכילת קבע במקום שני, אין לומר שהוא המשך קביעותו הראשונה, ונהי שרש"י אינו מפרש כן י"ל דהיינו דוקא כשקבע עצמו לאכול במקום ראשון ועדיין אגוד למקומו הראשון לא בטלה קביעותו אבל אם אופן האכילה או השתיה הוא בדוקא שבמקום ראשון יאכל או ישתה באופן ארעי ובמקום שני בקביעות, גם רש"י יודה להר"ח שא"א לומר לקביעה קמא הדר, וה"ה בענייננו שבתחלה אוכלים באופן דארעי בדחיפות ובעמידה ואח"כ קובעים עצמם לאכילה, וכה"ג גם לר"ח הוה שינוי מקום הפסק וצריך לברך, וממילא צריך לברך ב"א אמה שאכל ושתה קודם הסעודה.

אמנם עדיין אינו מיושב פסק דינו של המחבר והגר"ז ושהרמ"א הסכים לזה שמברך על ההבדלה ומכוין שלא לפטור את היין בתוך הסעודה ואז צריך לברך ב"א על יין הבדלה דהתם איירי אפילו שותה יין הבדלה על שולחנו, ולא קשה כיון דיין הבדלה שותה לחובת המצוה אין שייך לומר כ"כ שקבע עצמו לשתייה.

אמנם אע"פ שסברא זו מילתא דמתקבלא היא, חידוש הוא ומחידוש לא ילפינן להלכה להצריך לברך, ובפרט שהקושיא על רש"י יש ליישב שמפרש שברייתא זו אתיא כר' יהודה דלעולם שינוי מקום הוה הפסק אפילו באכל דברים הטעונים ב"א במקומן, ועוד הא רוב ראשונים פירשו כהתוס' דהוה כשינוי מקום וציינו להגמ' פסחים, משמע דהוא מטעם דשינה מקומו

ויין הוה מדברים שאין טעונים ב"א במקומן, וא"כ חזרה קושייתנו לדוכתה.

ביאור בספיקת התוס' והראשונים בענין אם יין שלפני המזון פוטר את היין שבתוך המזון

וכדי להכין את הענין לאשורו צריך להעמיק בדברי תוס' והראשונים ששקלו וטרו אם יין שלפני המזון פוטר את היין שבתוך המזון, ורבותינו בעלי התוס' (ברכות מ"ב ב', פסחים ק' ב') הביאו בתחלה ראייה מאותם בני אדם שקידשו בכיהכ"צ שסבר ר"י דאף ידי יין יצאו, ואף שאין הלכה כר"י היינו משום דשינוי מקום הוה הפסק, אבל באותו מקום כו"ע מודים דפוטר את היין שבתוך המזון. ודחו ראייה זו דילמא כונת ר"י שברכת כופה"ג שכירך בכיהכ"צ פוטר את היין שלפני המזון ששותה כביתו ולא בתוך המזון, ופשוטו ממשנה (ברכות מ"ד א') דייין שלפני המזון פוטר את היין שלאחר המזון וכש"כ יין שבתוך המזון, שזה לשנות וזה לשנות יעוי"ש בדבריהם.

וצל"ר מה ס"ד לומר שכשמברך על היין שלפני הזמון וברעתו לשנות בתוך המזון שלא יפטרנו בברכה זו, הא היין לפניו וברעתו לשנות, ולמה נאמר שאכילת מקצת הסעודה תהיה הפסק ביניהן, צא ולמד, הא רב אשי סבר דברך אכסא קמא א"צ לברך אכסא דברכתא, דבהמ"ז לא הוה הפסק כיון שבדעתו לשנות, כש"כ שאין אכילה הפסק לשתייה, ואף שאין הלכה כרב אשי היינו משום דבהמ"ז סלוק סעודה הוא, אבל אין אכילה סילוק לשתייה.

חקירה בהיתר הנאת אכילה של כל הסעודה בברכה שבירך בתחלת הסעודה

ונראה לומר שיש לחקור בתק"ח לברך ברכה מלפניה על האוכלין ומשקין, אם התקנה היתה שתהא הברכה עולה על כל מה שיאכל וישתה בסעודה זו והוה כאילו ברך על כל כוס וכוס, ועל כל פרוסה ופרוסה. ואף שהפסיק בינתיים בשיחה או בעסק אחר שאינו מצורך אכילה והוה הפסק בין הברכה להנאת אכילה וא"כ בדין היה שיחזור ויברך כמבואר בגמ' ברכות (מ' א') בענין טול ברוך וכו', י"ל דהיינו דוקא בהפסיק בין הברכה לתחילת הנאה ואז ההפסק מונע את הברכה מלחול על ההנאה, אבל אם ברך על עשר פרוסות וחלה הברכה על פרוסה אחת אז אין בכח ההפסק בין פרוסה ראשונה לשניה לבטל את כח הברכה, שכיון שנכרכה נברכת ועושה את שלה.

וגדולה מזו אנו רואים שכפי פי' התוס' בשאין לו ירק אחר לכרפס נוטל מרור לכרפס ומברך כופה"א ועל אכילת מרור אע"פ שאינו יוצא ידי

מצותו באכילת מרור זו, אלא באכילת מרור שבתוך הסעודה, ואע"פ ששם בינתיים שלא לצורך מצות מרור ולא הוה הפסק, ובאור דבריהם נ"ל שהפסק בין ברכה להנאה או למצוה שמצריכו לברך עוד הפעם אינו מצד ההפסק עצמו, אלא כיון שצורך הברכה היא לאומרה עובר לעשייתה ולהסמיכה ככל האפשרות להדבר שעליו מברך, ולפיכך אסור להפסיק ביניהם, ואם הפסיק צריך לברך, אבל אם צורך הברכה הוא לברכה הרבה זמן קודם עשיית המצוה ואז הוא זמנה הראוי אז אין ההפסק מחייבו לברך עוד הפעם שהרי ברך בזמן הראוי לברך, וכיון שסבר ר"ח שלאחר שמילא כרסו ממנו אינו ראוי לברך על אכילת מרור דהוה כחוכא וטלולא, א"כ זמן הראוי לברך הוא כשאוכל המרור בפעם הראשון לכרפס, ושוב לא איכפת לן מה שמפסיק בינתיים. וה"ה וכש"כ כשאוכל הרבה פרוסות או שותה הרבה כוסות שזמנם הראוי לברך עליהם הוא בזמן אכילת פרוסה הראשונה ושוב אין ההפסק כשיחה מצריכה לברך עוד הפעם, ועוד כיון שאין לאסור את האדם מלדבר או לעסוק בצרכיו בזמן הסעודה, וכך היא דרך הסעודה תו לא הוי הפסק.

או דילמא נאמר לאידך גיסא שמתחלה לא תקנו הברכה על כל מה שאוכל ושותה, ומברך רק על תחלת אכילתו או אמה שאוחזו בידו, והשאר אוכל בלא ברכה ואין כאן איסור של הנאה בלא ברכה, כיון שכל מה שאוכל ושותה הוא המשך מאכילתו או שתייתו הראשונה ונגררים אחריה, שהכל הולך אחר הראש, נפטרים מברכה מדין גרידה. [ודע שבענין זה אין שייך לומר שנשאל את המברך מה כיון בברכה שבירך, שאעפ"י שיאמר שלא כיון להדיא לברך על כל מה שיאכל, עכ"פ כל העושה על דעת חכמים הוא עושה, ואם תקנתם היתה להצריך ברכה על כל מה שאוכל ושותה, גם רצון המברך הוא לעשות כרצונם]. והנה ממה שפסק הרמב"ם עפ"י הירושלמי שאם אחז פרי בידו וברך עליה ונפלה מידו ונאבדה צריך לברך עוד הפעם, ומשמע אעפ"י שהיו פירות אחרים מונחים לפניו, ומשמע דסובר כאופן הב' שעיקר הברכה הוא על מה שאוחזו בידו ומה שאוכל אח"כ פטור מברכה מדין גרידה, וכיון שלא חלתה הברכה אמה שברך צריך לברך עוד הפעם. ויש להאריך בענין זה, ואכ"מ.

תליית ספק התוס' בחקירה הנ"ל

והנה בחקירה זו יש לבאר ספיקת התוס' אם ברך על היין שלפני המזון אם פוטר את היין שבתוך המזון. דאם נאמר כאופן הא' שהברכה עולה על כל מה שאוכל או שותה והוה כאילו בירך להדיא על היין שלפני המזון ועל היין שבתוך הסעודה, אין סברא לומר שלא יפטרנו, דאין אכילה הפסק לשתייה. אבל אם נאמר כאופן הב' שהברכה רק על הכוס ששותה עכשיו, ועל שאר

הכוסות לא ברך אלא שהם פטורים מברכה מפני שנגררים בתר התחלת השתייה, או יש מקום גדול לומר דדוקא בשותה כולם שלא בתוך הסעודה, או כולם בתוך הסעודה שהאחרונים נגררים בתר הראשון, אבל בכרך על היין שקודם הסעודה, ושותה אח"כ בתוך הסעודה, אין היין שהוא יין הסעודה שבא לשרות האכילה נגרר בתר היין שקודם הסעודה, וכיון שאין נגררים בתר היין שקודם הסעודה צריך לברך עליהם כיון שלא ברך עליהם. ויראה לי שאם כיון להדיא לפטור את היין שבתוך המזון, י"ל שפטור מלברך. ועיין בדרכי משה שהביא בשם שלטי הגבורים שאם ברך על היין שבתוך הסעודה וכיון להדיא לפטור את היין שלאחר הסעודה, שפוטרנו אפילו לדין שאין יין שבתוך המזון פוטר את היין שלאחר המזון.

ופשטו להלכה שיין שלפני המזון פוטר את היין שבתוך המזון, וצ"ל שעיקר ראייתם הוא מהמ"ד שיין שבתוך המזון פוטר את היין שלאחר המזון ולא ממה שיין שלפני המזון פוטר את היין שלאחר המזון - דו"ק והבן.

טעמים להכרעה שיין שקודם המזון פוטר את היין שבתוך המזון ובאור מחלוקת הרמב"ן והר"ן עם התוס' והטור

וצריך לדייק מהו באמת הטעם שפוטרנו, וי"ל בב' אופנים: א) שמכאן ראייה לאופן הא' שהברכה עולה על כל הכוסות ששותה. ב) שכיון ששותה סמוך לסעודה ובדעתו לשתות בתוך הסעודה הוה כהתחיל כבר לשתות יין הסעודה וכולה כחזא שתייה היא, ובפרט שיין שבתוך הסעודה נפטר מלברך מחמת היין שלפני המזון, הרי ידים מוכיחות שאגוד היין שלפני המזון עם היין שבתוך המזון, ולפי טעם הב' יש סברא גדולה לומר שאפילו שתה מים קודם הסעודה כשעור רביעית ושותה מים בתוך הסעודה הוה כשתיה אחת וא"צ לברך ברכה אחרונה על המים ששתה קודם הסעודה כסברת המג"א וספיקת החיי אדם (כלל מ"א) ועי"ש בנשמת אדם, ואף שדחו ראייתו מהמהאור, עכ"פ ניתן לומר הדבר מצד עצמו.

ונ"ל שבב' הטעמים חולקים הרמב"ן, הר"ן וסייעתם שטוריים שיין שלפני המזון פוטר את היין שלאחר המזון ואעפ"י ששני היינות נפטרים בברכה אחת, אעפ"י סוכרים שצריך לברך ב"א אמה ששתה קודם הסעודה, והיינו שהם סוכרים כטעם הא' שברכת היין שלפני המזון פוטר את היין שבתוך המזון משום דהוה כאילו ברך גם על היין שבתוך המזון ולא משום שהן כשתייה אחת, ולפיכך צריך לברך ברכה אחרונה על היין שלפני המזון.

אבל התוס' והטור (סי' תע"ג) סוכרים כאופן הב' שטעם היין שלפני

המזון פוטר את היין שבתוך המזון מפני שהן חשובות כשתיה אחת כיון שהברכה שלפניה מקשרתן, וזה מוכיח ששתיית יין הסעודה התחילה כבר קודם הסעודה, וא"צ לברך ב"א איין שלפני המזון שנפטרים בב"א בגרירת היין שבתוך הסעודה שנפטר בברכת המזון.

והיוצא מדברינו שלשיטת התוס' והטור שפסק המחבר כמותם (עיי' שו"ע או"ח סי' תע"ג לענין כרפס) ולענין יין הבדלה, הטעם שייך שלפני המזון פוטר את היין שבתוך המזון מברכה שלפניה, וא"צ לברך ב"א איין שקודם המזון הוא מחמת שנחשב כאילו שתה היין שלפני המזון בתוך המזון, או שהיין שלפני המזון ג"כ נחשב להתחלת יין הסעודה.

והנה בדינו של ר"ח שאוכל דברים הטעונים ב"א במקומם ומשנה מקומו ואוכל במקום אחר א"צ לברך דאמרינן לקיבעיה הדר הטעם הוא דאמרינן שעדיין אגוד לקביעותו הראשונה ומה שאוכל במקום אחר נגרר בתר קביעותו הראשונה והרי הוא כאילו גומר סעודתו הראשונה וא"צ לא ברכה שלאחריה אמה שאכל ולא ברכה שלפניה אמה שאוכל במקום שני.

ובזה יתיישב היטב קושיתנו שהקשינו על הרמ"א שהסכים לדינו של המחבר שבהבדיל קודם הסעודה וכיון שלא לפטור את היין שבתוך הסעודה, שצריך לברך ב"א על יין הבדלה, והקשינו דלפסקו של הרמ"א היה יין מדברים הטעונים ב"א במקומן וכל זמן שלא ברך לא פסקה שתייתו ולענין ב"א כרוך היין שקודם המזון עם היין שבתוך המזון ואמאי צריך לברך ב"א על יין הבדלה, ולפי דברינו הקודמים, מובנים הדברים מאד, ונאמר בזה שאם באנו להשתמש בדינו של רב חסדא הרי אתה צריך לומר שהיין שבתוך הסעודה נגרר ונטפל לשתיית יין שקודם הסעודה והוא כאילו שתה קודם הסעודה, וא"כ איך אתה רוצה לפוטרו בבהמ"ז מב"א ודוקא אם היין שבתוך המזון נפטר מברכה לפניה משום שברך על היין שקודם המזון, אז י"ל דהוה כשתיה אחת ונגרר היין שקודם הסעודה ליין שבתוך הסעודה והוה כשתיה אחת. ולפיכך נפטר גם מב"א, אבל מחמת דינו של רב חסדא הוא להיפוך שהשתיה השניה הוא ע"ד קביעותו הראשונה ונטפל שתיה השניה להראשונה, ואין מה לקשר היין שקודם הסעודה להסעודה, כנלע"ד.

והנה בכרך על היין שלפני המזון שפוטר את היין שבתוך המזון, שזה מוכיח שהיין שלפני המזון כרוך להיין שבתוך המזון, ולפי דעת ר"ח י"ל להיפוך שהיין שבתוך הסעודה נטפל להיין שקודם הסעודה, ולא נפטר מב"א וכיון שחייב לברך ב"א על היין שלפני המזון א"כ בדין שלא יפטר את היין שבתוך המזון לפי סברת התוס' (פסחים ק' ב') י"ל דספק ברכות לקולא, ועוד כיון שאין צורך להשתמש בדינו של ר"ח לפטור מב"א מחמת

שטעונים ב"א במקומן, דגם לולא דין זה הוה כשתיה אחת ובהמ"ז פוטרתה הוה כמאן דליתא כאן דינא דר"ח.

ונחזור לעניננו, אם אכל פירות מו' המינין קודם סעודת הנישואין ואוכל מהם בתוך הסעודה, אם דעתו היה לאכול מהם בתוך הסעודה א"צ לברך ברכה שלפניה אמה שיאכל ולא ב"א אמה שאכל קודם כיון דב' האכילות נפטרות בברכה אחת. אמנם עדיין יש להסתפק בזה כיון שבינתיים שינה מקומו ואלמלא דינו של ר"ח היה צריך לברך עוד הפעם על הפירות שאוכל בתוך הסעודה, ורק כיון שטעונים ברכה במקומן הרי הוא כאילו לא פסקה אכילתו הראשונה וכיון שנגררים הפירות שבתוך הסעודה בתר הפירות שקודם הסעודה, י"ל שאין בהמ"ז שבאת על הסעודה פוטרת את הפירות שאכל קודם הסעודה, וצ"ע לדינא.

ונראה שאחר בהמ"ז יאכל מהם כשיעור ויכוין בב"א לפטור מה שאכל קודם הסעודה.

אך בר"א שכיון להדיא לפטור את הפירות שיאכל בתוך הסעודה, אבל בסתמא יראה לי שבעניננו כו"ע יודו לסברת המאירי שעקר דעתו מלאכול ולשתות, או ביתר שאת שמתחלה לא כיון בשעת הברכה על הפירות שיאכל בתוך הסעודה דיש הפסק זמן רב ביניהם, ובנתיים הולכים לחופה ומתחלה ברך רק על הפירות שאוכל, והפירות האחרים לא היו לפניו, וצריך לברך ברכה ראשונה על הפירות שיאכל.

אכל קודם הסעודה ולא ברך עליהם ב"א ונזכר אחר ברהמ"ז - מה דינו

(1) אכל כל מיני מזון, או דייסא כל שנעשה מקמח של ה' מיני דגן אפילו לא אכל מהם בתוך הסעודה, ונזכר אחר שברך בהמ"ז אין צריך לברך ב"א שבדיעבד בהמ"ז פוטרתם (מ"ב סי' ר"ח ס"ק ע"ה).

(2) שתה יין קודם הסעודה ולא ברך ב"א ונזכר לאחר בהמ"ז - הדין כבסעיף (1) (ושם ס"ק ע"ג).

(3) וכן אם אכל תמרים קודם הסעודה ולא ברך ב"א ונזכר לאחר בהמ"ז - הדין כבסעיף (1), שכל דברים הנ"ל כיון שמסעדים את הלב בדיעבד בהמ"ז פוטרתן.

(4) אכל כל מיני פירות אפילו אלה שברכתן ברכה אחת מעין שלש חוץ מתמרים, ולא אכל מהם בתוך הסעודה, אפילו נזכר לאחר שברך בהמ"ז, צריך לברך ב"א, שאין ג' ברכות פוטרות ברכה אחת מעין ג' חוץ מהדברים המפורשים בסעיפים (1) (2) (3) (שו"ע או"ח סי' ר"ח סעי' י"ז).

5) אכל כל דבר שברכתו האחרונה היא בורא נפשות רבות קודם הסעודה, הן שלא אכל מהם בתוך הסעודה, או אכל מהם בתוך הסעודה ונפטרים מברכה ראשונה מחמת הסעודה, אם לא ברך ברכה אחרונה ונזכר לאחר ברהמ"ז יברך בורא נפשות אחר ברהמ"ז, שאין ברהמ"ז פוטר מלברך ברכת בורא נפשות, ועיין בסוף אופן ד'.

ודע שכל פרטי הדינים נאמרו רק באופן שסדר בית המשתה של החתונה הוא כמו שציירתי בהתחלת דברי, אבל באופן שקודם מסדרים החופה וקידושין ואח"כ מכבדים את האורחים בהרבה מיני מאכלות ומשקאות ומיד אחר זה נוטלים ידיהם לסעודת הנישואין, ולפעמים הוא באותו חדר עצמו יש להתיישב בזה הרבה. ובס"ד נחזור לזה.

אופן (גב) - אכל קודם הסעודה דברים שברכת המוציא פוטרתן ואוכל מהם גם בתוך הסעודה

אכל בשר ודגים קודם הסעודה ואוכל מהם בתוך הסעודה צריך לברך ב"א אמה שאכל קודם הסעודה, ואעפ"י שהמג"א (סימן קע"ד ס"ק י"ד) נסתפק אם צריך לברך ב"א, וכתב דלדעת המאור א"צ לברך, והחיי אדם דחה ראיתו מהמאור, וכתב שלצאת מידי ספק, יאכל או ישתה אחר בהמ"ז דבר שברכתו בורא נפשות רבות ויכוין לפטור מה שאכל קודם הסעודה, המ"ב (סי' קע"ו) הכריע שצריך לברך ב"א המה שאכל קודם.

וכש"כ בנידון דידן צריך לברך ב"א לכולי עלמא מחמת הנימוק שכתבתי באופן 2) שכשברך בתחלה עליהם באולם קבלת פנים לא היה דעתו כי אם אמה שאוכל שם, ולא על מה שיאכל בסעודה.

אופן 3) אכל מיני מזונות קודם הסעודה ואוכל מהם בתוך הסעודה

אכל מיני מזונות שהם ודאי פת הבאה בכיסנין ואוכל מהם בתוך הסעודה, כיון שברכת בומ"מ פוטרתו מלברך אפת הבאה בכיסנין שבתוך הסעודה באנו לידי ספק הנ"ל, שלחך גיסא י"ל כיון שהבומ"מ שקודם הסעודה פוטרתו מלברך בומ"מ אפת הבאה בכיסנין שבתוך הסעודה א"צ לברך ב"א כשיטת הטור בס' תע"ג בענין כרפס, אמנם לאירך גיסא י"ל כיון ששינה מקומו ואלמלא טעמו של ר"ח שבדברים הטעונים ב"א במקומן אין שינוי מקום הספק ונחשב כאילו ממשיך אכילתו הראשונה ומה שאכל קודם הסעודה אינו נטפל למה שאוכל תוך הסעודה, אלא להיפוך שמה שאוכל בתוך הסעודה נטפל לאכילתו הראשונה י"ל דצריך לברך ב"א - ויראה לי שיברך בהמ"ז ויכוין להדיא לפטור את הפת הבאה בכיסנין שאכל קודם

הסעודה.

אופן 4) והאוכל מיני מזון שהם ספק פת גמור או פת הבאה בכיסנין שרק מדין ספק מברך בומ"מ ועל המחיה, אפילו אינו אוכל מזה בתוך הסעודה יכוין לפטור בבהמ"ז כהכרעתו של מרן המ"ב (בביאור הלכה, סימן קע"ו ד"ה ברך על הפרפרת).

ודע שבכל מקום שכתבנו שצריך לברך ב"א היינו אם לא שהה כ"כ שהוא רעב או תאב לאוכלם - או שעבר זמן של ע"ב רגעים (סי' קפ"ד סעי' ה', מ"ב שם, ס"ק י"ט).